অধ্যায় - ৫ চার্বাক ঃ জ্ঞানমীমাংসা

৫.১ উদ্দেশ্য
৫.২ পৰিচয়
৫.৩ আকস্মিকতাবাদ আৰু প্ৰকৃতিবাদ
৫.৪ অনুমানৰ অগ্ৰাহ্যকৰণ
৫.৫ বেদৰ প্ৰামাণ্যতা অগ্ৰাহ্যকৰণ
৫.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৫.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান
৫.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

৫.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি-

- চার্বাক দর্শনৰ দ্বাৰা স্বীকৃত যযার্থ জ্ঞান উপায় সমূহ জানিব পাৰিব।
- জ্ঞানৰ আন আন উৎসসমূহৰ দোষ-ত্ৰুটি সমূহ জানিব পাৰিব।
- বেদ, জ্ঞান লাভৰ যযার্থ উৎস বা উপায় হয় নে নহয় তাক জানিবলৈ সক্ষম হ'ব।

৫.২ পৰিচয়

চার্বাক, মাক লোকায়ত দর্শন নামেৰেও জনা যায় - ভাৰতীয় বস্তুবাদৰ আটাইতকৈ প্ৰাচীন এক দার্শনিক সম্প্ৰদায়। চার্বাক দর্শনক ভাৰতীয় দর্শনৰ অন্তর্গত এক নাস্তিক নাইবা পপম্পৰা বিৰোধী দার্শনিক সম্প্ৰদায়ৰ ভিতৰত ধৰা হয়। ইয়াক হিন্দু পৰম্পৰাত নাস্তিক সম্প্ৰদায়ৰ এক উদাহাৰণ স্বৰূপে লোৱা হয়। চার্বাক বা লোকায়ত দর্শনৰ প্ৰতিষ্ঠাতা হিচাপে ঋকবেদৰ ঋষি বৃহস্পতিকে সাধাৰণতে নির্দ্দেশ কৰা হয়। এই সম্প্ৰদায়টোৰ নাম যাৰ নামানুসাৰে ৰখা হৈছে, তেওঁকে ঋষি বৃহস্পতিৰ মুখ্য শিষ্য আখ্যা দিয়া হয়। অন্য এক মতবাদ মতে 'চার্বাক' নামৰ এজন ঋষি আছিল আৰু তেওঁৰ নামানুসাৰেই এই দার্শনিক সম্প্ৰদায়ক চার্বাক দর্শন নামে অভিহিত কৰা হয়। 'চাবচ্ছাক' শব্দটো আহিছে সংস্কৃত শব্দ (চাৰু' (মধুৰ বা সহজবোধ্য) আৰু বাক্ (বাক্য) ৰ পৰা। সেয়ে বুৎপত্তিগত দিশৰ পৰা 'চার্বাক' শব্দৰ অর্থ 'মদুৰ বাক' নাইবা 'মনোৰম বাক্য'; যাৰ বাবে এই সম্প্ৰদায়টো বাহ্যিকভাবে আকর্ষণীয়। আন এক মত অনুযায়ী, 'চার্বাক' শব্দটো 'চর্ব' ধাতু (চর্বন কৰা বা খোৱা) ৰ পৰা উৎপত্তি হৈছে, কিয়নো চার্বাক দর্শনৰ মতে খোৱা, পিন্ধা আৰু স্ফুর্ত্তি আহি পার্থিৰ সুখেই মনুষ্য জীৱনৰ চৰম উদ্দেশ্য।

এই দর্শনক 'লোকায়ত' বুলিও কোৱা হয়, কিয়নো এই দর্শনৰ দার্শনিক মতবাদ 'লোক' অর্থাৎ সাধাৰণ মানুহৰ 'আয়ত' অর্থাৎ বোধগম্য। 'লোকায়ত' শব্দৰ অভিধানিক অর্থ হৈছে 'পার্থিব'' বা 'জগত উদ্দেশ্যি'; ই পোষণ কৰে যে কেৱল এই জগত বা লোকহে বিদ্যমান, এই লোকায়ত বা চার্বাক দর্শনক হিন্দু দার্শনিক সম্প্রদায় হিচাপে উল্লেখ কৰা হৈছে, য'ত কোনো 'ঈশ্বৰ', 'পুনৰ জন্ম', 'কর্মফল', 'কর্তব্য', পাপ-পূণ্য আদি একো নাথাকে।

চার্বাকে প্রত্যক্ষ ধাৰণা আৰু অভিজ্ঞতাকে যথার্থ জ্ঞানার্জনৰ একমাত্র উপায় হিচাপে গ্রহণ কৰিছে। ই দর্শনশাস্ত্র সম্বন্ধীয় সংশয়বাদক আকোঁৱালি লৈছে আৰু বেদ, বৈদিক বিধি বিদান আৰু অলৌকিকতাবাদক অগ্রাহ্য কৰিছে। ইয়াৰ মতে সকলো প্রকাৰৰ ধর্মকর্ম হৈছে ব্রাহ্মণসকলৰ জীৱন নির্বাহৰ এক উপায়। বেদৰ কর্তাসকল আছিল বহুৱা, ঠগ-প্রৱঞ্চক আৰু দৈত্য। যথার্থ সার্বিক জ্ঞান আৰু আধিবৈজ্ঞানিক সত্যতা প্রতিষ্ঠা কৰাৰ এক উপায় হিচাপে ই অনুমানকো অস্বীকাৰ কৰিছে। আন কথাত, চার্বাকসকলৰ মতে, প্রত্যক্ষই হৈছে একমাত্র যথার্থ জ্ঞানার্জনৰ উপায়; মাটি, পানী, বায়ু আৰু অগ্নিয়েই হৈছে একমাত্র উপাদান; স্ফুর্ত্তিয়েই হৈছে মানুহৰ একমাত্র লক্ষ্য; মনেই হৈছে দ্রব্যৰ একমাত্র ফল। তেওঁলোকৰ মতে, অন্য পৃথিৱী বুলি একো নাই; মৃত্যুৰ অর্থ মুক্তি। কোনো স্বর্গ নাই; কোনো অন্তিম মুক্তি নাই; অন্য পৃথিৱীত থকা কোনো আত্মাও নাই, নাইবা বাস্তৱ কার্য্য প্রতিপন্ন কৰিবলৈও চাৰি বর্ণ, নিয়ম নীতিৰো কোনো কার্য্য নাই। চার্বাক সকলৰ মতামত এই যে, যেতিয়ালৈকে জীৱন থাকে, এজন মানুহক সুখত থাকিবলৈ দিয়া, ঋণ কৰি হ'লেও তেওঁক ঘি খাবলৈ দিয়া; কিয়নো এবাৰ যেতিয়া এই শৰীৰ চাই লৈ যাব, ই কেতিয়াও আকৌ উভতি নাহে।

৫.৩ আকস্মিকতাবাদ আৰু প্রকৃতিবাদ

চার্বাকসকল আকস্মিকতাবাদী আৰু প্রকৃতিবাদী উভয়েই। এই আকস্মিকতাবাদ অনুসৰি, নির্দ্দিষ্ট কাৰণৰ ওপৰত নির্ভৰ নকৰাকৈয়ে যিকোনো মুহূর্ত্তত কার্য্যৰৰ উদ্ভৱ হয়। এটা কার্য যিকোনো কাৰণৰ ওপৰত নির্ভৰশীল নহয়, কিন্তু হঠাত ই সৃষ্টি হ'ব পাৰে। আকস্মিকতাবাদে এটা কার্য বা ঘটনাৰ অবিৰত উৎপাদনত বিশ্বাস কৰে। যিকোনো সময়তে ইয়াৰ অস্তিত্বশীল হৈ থাকে। এটা বস্তু বা ঘটনা, নিজস্ব প্রকৃতি অনুযায়ী কোনো কাৰণৰ অবিহনেই এক নির্দ্দিষ্ট সময়ত আর্বিভাৱ হয়। ইয়াৰ উপস্থিতি কাৰণবিহীন। গৌতমে আকস্মিকতাবাদক এক মতবাদ হিচাপে ব্যাখ্যা কৰিছে, যি মতবাদ অনুসৰি কাঁইট নাইবা তেনেধৰণৰ বস্তুৰ ধাৰ সদৃশ যিকোনো কাৰণৰ অবিহনে এটা কার্য্য উৎপত্তি হয়।

আকস্মিকতাবাদক এই ভিত্তিত সমালোচনা কৰা হয় যে যদি ফল বা পৰিণামসমূহ কোনো নির্দিষ্ট কাৰণৰ ওপৰত নির্ভৰশীল নহয়, তেন্তে সেইবোৰ সদায় অস্তিত্বশীল হ'ব নাইবা সদায় অস্তিত্বশীল নহয়। কিনতু যদি ফল বা পৰিণাম আন কাৰণৰ ওপৰত নির্ভৰশীল হয়, তেতিয়া সি এটা নির্দ্দিষ্ট সময়তহে দৃশ্যমান হ'ব। সেইবাবে, সেই ফল বা পৰিণাম এক নির্দ্দিষ্ট

কাৰণৰ দ্বাৰাহে উৎপত্তি হয়। সময় (কাল), প্ৰকৃতি, নিয়তি আৰু অদৃষ্ট হৈছে সকলো বস্তু বা ঘটনাৰে কাৰণ।

প্ৰকৃতিবাদে বিভিন্ন বস্তুৰ মাজত নিহিত থকা প্ৰাকৃতিক শক্তিকে বুজায়। জুইৰ জ্বলি থকাৰ এক প্ৰাকৃতিক শক্তি থাকে। প্ৰকৃতিবাদে প্ৰকাশ কৰে যে সকলো ফল বা পৰিণাম সিহঁতৰ নিজস্ব প্ৰকৃতি বা স্বভাৱৰ দ্বাৰা উৎপত্তি হয়, আৰু সিহঁতক নিজা ইচ্ছানুযায়ী উৎপন্ন কৰিব পৰা নাযায়। কাঁইটৰ ধাৰ আৰু পশু আৰু চৰাইৰ বিভিন্ন ৰঙ সমূহো সিহঁতৰ প্ৰকৃতিগত স্বভাৱৰ বাবেই হয়। এইবোৰ আন কাৰোবাৰ দ্বাৰা উৎপন্ন কৰিব নোৱাৰি। জুই গৰম, পানী ঠাণ্ডা আৰু বায়ুৰ সতেজ স্পৰ্শ আছে। ইহঁতৰ মাজৰ পাৰ্থক্য সমূহ আহে ইহঁতৰ অন্তর্নিহিত স্বভাৱ বা প্ৰকৃতিৰ বাবেই। কিছুমান সত্ত্বা চিৰন্তন অস্তিত্ব। বিভিন্ন বস্তুৰ বিভিন্ন উবশিষ্ট্য আছে। সিহঁতৰৰ চাৰিত্ৰিক বৈশিষ্ট্যৰাজি সিহঁতৰ মাজত নিহিত সিহঁতৰ ভিন্ন স্বভাৱ বা প্ৰকৃতি জনিত।

প্ৰকৃতিবাদক তলত দিয়া ভিত্তিত সমালোচনা কৰা হয়। স্বভাৱ হৈছে এটা বস্তু বা ব্যক্তিৰ নিজস্ব প্ৰকৃতি বা স্বকীয় বৈশিষ্ট্য। ই হয় কাৰণৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্য, নহয় কাৰ্য্য বা ফলৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্য। যদি কাৰ্য্য বা ফলৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্য বা স্বাভাৱ হয়, তেন্তে ই কাৰ্য্যৰ পূৰ্বে অস্তিত্বসীল নহয়, আৰু সেয়ে এক বিশেষ সময়ত ইয়াৰ উৎপত্তিক নির্দ্ধাৰণ কৰিব পৰা নাযায়। এটা কাৰ্য্য বা পৰিণামৰ স্বভাৱ ইয়াৰ উৎপাদনৰ পূৰ্বে অসস্তিত্বসীল হ'ব নোৱাৰে। যদি স্বৰাৱটো যদি কাৰণৰ বৈশিষ্ট্য হয়, তেন্তে কাৰ্য্যটোৰ এটা কাৰণ থাকিব। যদি কাৰণটো অস্তিত্বশীল নহয়, তেন্তে ইয়াৰ কোনো স্বভাৱ থাকিব নোৱাৰে। যদি ই অস্তিত্বশীল হয় আৰু এক স্বভাৱ বা প্ৰকৃতি, থাকে, সিয়ে কাৰ্য্য নাইবা পৰিণামৰ আৰ্বিভাৱ কৰে, তেন্তে ইয়াৰ এটা কাৰণ থাকিব। এইদৰেই, প্ৰকৃতিবাদক দুৰ্বল কৰি তোলা দেখা যায়।

চার্বাকই কার্য কাৰণতা আৰু ইয়াৰ সার্বজনীনতাক বিশ্বাস নকৰে। তেওঁলোকৰ মতে কার্য্য কাৰণতা হৈছে পূৰ্ববর্তী আৰু অনুবর্তীৰ মাজৰ এক কাল্পনিক সম্পর্ক, যাক বহুতো বিশেষ মুহূৰ্ত্তত একেলগে প্ৰত্যক্ষ কৰণ যায়। কেৱল এটা ঘটনাৰ পূৰ্ববর্তী আৰু আন এক ঘটনাৰ অনুবর্তীক উপলব্ধি কৰা হয়। এটা ঘটনাৰ অপৰিবর্ত্তিত পূৰ্ববর্তী আৰু আন এটা ঘটনাৰ অপৰিবর্ত্তিত অনুবর্ত্তীক কেতিয়াও লক্ষ্য কৰা নাযায়। প্ৰত্যক্ষ কেতবোৰ বিশেষ বস্তুটেই সীমাবদ্ধ। ই কেতিয়াও ভূত, বর্তমান আৰু ভৱিষ্যতৰ সকলো দৃষ্টান্তকে উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰে। অতীতত ঘটা অসংখ্য বিশেষ মুহূৰ্ত্তত প্ৰত্যক্ষ কৰা দুটা ঘটনাৰ অনুক্ৰম ভৱিষ্যততে অ-পূৰ্বজ্ঞাত পৰিস্থিতিৰ ক্ষেত্ৰত বিফলো হ'ব পাৰে। এটা অনুবর্তী আৰু এটা পূৰ্ববর্তীৰ মাজত কোনো ধৰণৰ অনিবার্য সম্বন্ধ থকাৰ কথা জানিব পৰা নাযায়। আন এটা গটনাৰ দ্বাৰা নিঃসৃত হোৱা এটা ঘটনাৰ নিৰীক্ষণৰ পুনৰাবৃত্তিয়ে আমাৰ মনত এক আশাৰ উৎপত্তি কৰে, যে ভবিষ্যতে সকলো বিশেষ মুহূৰ্ত্ততে পূৰ্ববর্তীটো অনুবর্তীৰ দ্বাৰা নিঃসৃত হ'ব। অসংখ্য বিশেষ মুহূৰ্ত্তত দুটা ঘটনাৰ সংযোজনে এক আশা উৎপন্ন কৰে যে সিহঁত সদায়েই সংযোজন হ'ব। চার্বাকই এটা বিশেষ কাৰণৰ দ্বাৰা এটা কার্য্যক উৎপত্তি আৰু সিহঁতৰ মাজত এক অনিবার্য আৰু অপৰিবত্তনীয় সম্বন্ধও বিস্বাস নকৰে।।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্র ঃ ১ 'চার্বাক শব্দটোৰ ব্যুৎপত্তিগত অর্থ কি?

প্র ঃ ২ চার্বাক দর্শনে স্বীকাৰ কৰা চাৰিটা উপাদন কি কি?

প্র ঃ ৩ আকস্মিকতাবাদ কি?

প্র ঃ ৪ প্রকৃতিবাদ কি?

প্র ঃ ৫ খালী ঠাই পূৰোৱা ঃ

(ক) চার্বাকৰ মতে জ্ঞানৰ একমাত্র যথার্থ উপাদান হৈছে .....।

(খ) চার্বাক দর্শনৰ আনটো নাম .....।

(গ) 'চাৰু' ৰ অর্থ .....।

প্র ঃ ৬ সত্য নে অসত্য লিখক

(ক) চার্বাক দর্শনক বাৰতীয় দর্শনৰ আস্তিক সম্প্রদায়ত ধৰা হয়।

(খ) 'খোৱা, পিয়া আৰু স্ফুর্ত্তি কৰা' ই হৈছে চার্বাক দর্শনৰ নীতিবিজ্ঞান।

(গ) চার্বাকই পুনৰজনম বিশ্বাস কৰে।

৫.৪ অনুমানৰ অগ্রাহ্যকৰণ

চার্বাক সম্প্রদায়ৰ জ্ঞানবিজ্ঞান অনুসৰি প্রত্যক্ষই হৈছে জ্ঞানবিদ্যা বিৰোধৰ এক মাত্র উপায়। চার্বাক জ্ঞানবিদ্যা বিৰোধৰ এক শৃঙ্খলাৰে গঠিত। তেওঁলোকে যথার্থ জ্ঞান লাভৰ উপায় হিচাপে অনুমান আৰু শব্দক অস্বীকাৰ কৰিছে। প্রত্যক্ষ হয় বাহ্যিক পঞ্চ জ্ঞানেন্দ্রিয় আৰু পার্থিৱ বস্তুৰ মাজৰ সম্পর্কজনিত। আভ্যন্তৰীণ প্রত্যক্ষ আকৌ নির্ভৰ কৰে এই বাহ্যিক প্রত্যক্ষৰ ওপৰত। আমাৰ আভ্যন্তৰণী অংগ, মনে বাহ্যিক প্রত্যক্ষৰ দ্বাৰা লাভ কৰা তথ্য বা উপকৰণৰ ওপৰত কাম কৰিব পাৰে। ই বাহ্যিক ইন্দ্রিয়সমূহৰ পৰা স্বতন্ত্র নহয়। প্রত্যক্ষিত বা ধাৰণাসাধ্য জগতখনেই হৈছে একমাত্র সত্য বা বাস্তৱ। ইন্দ্রিয়সমূহৰ দ্বাৰা প্রত্যক্ষ কৰিব পৰা বস্তুসমূহেই একমাত্র সত্য। যিবোৰ বস্তুৰ জ্ঞান প্রত্যক্ষৰ উর্দ্ধত; অর্থাৎ যাক প্রত্যক্ষ কৰিব নোৱাৰি, সেইবোৰ বস্তু সত্য নাইবা বাস্তৱ নহয়। স্বর্গ আৰু নৰক প্রকৃত নহয়, কাৰণ ইয়াক প্রত্যক্ষ কৰিব নোৱাৰি। স্পর্শজনিত অঙ্গৰ দ্বাৰা কোমলতা, কঠিনতা, গৰম, ঠাণ্ডা, খহতা আদিৰ দৰে জ্ঞানসমূহ লাভ কৰিব পাৰি। সোৱাদ জনিত অহ্গৰ দ্বাৰা মিঠা, টেঙা, দুর্গন্ধ, তীক্ষ্ণ আৰু অন্যান্য সোৱাদ পোৱা যায়। ঘ্রাণেন্দ্রিয়ৰ দ্বাৰা সন্তোষজনক বা অসন্তোষজনক গোন্ধবোৰৰ জ্ঞান পোৱা যায়। দৃষ্টি বিষয়ক অহ্গৰ দ্বাৰা মানুহ, পশু, পৃথিৱী, নদ-নদী, গছ-গছনি, পাহাৰ আদিৰ দৰে বস্তুবোৰৰ জ্ঞান পাওঁ। শ্রাব্যজনিত অঙ্গসমূহৰ সহায়ত ভিন্ন প্রকাৰৰ শব্দজ্ঞান লাভ কৰো। প্রত্যক্ষত পোৱা জগতখনেই প্রকৃত বা বাস্তৱ। ই প্রত্যশিত বস্তু আৰু বাস্তৱবাদ আৰু অভিজ্ঞতাবাদক পোষণ কৰিছে। তেওঁলোকে যথার্থ জ্ঞানৰ একমাত্র উপায় হিচাপে প্রত্যক্ষকে স্বীকাৰ কৰিছে।

চার্বাকই যথার্থ জ্ঞানৰ একমাত্র উপয়া হিচাপে অনুমানক অস্বীকাৰ কৰিছে। অনুমানক

কেৱল এন্ধাৰত মৰা এক জাঁপ বুলি কোৱা হয়। ইয়াত আমি জ্ঞাতৰ পৰা অজ্ঞাতলৈ বা জনাব পৰা নজনালৈ গতি কৰোঁ আৰু ইয়াত কোনো নিশ্চয়তা নাথাকে, যদিও কিছুমান অনুমান আকস্মিকভাৱে সত্য হৈ পৰে। প্রত্যক্ষিত দৃষ্ঠান্তৰ জ্ঞেত্রত এটা সাধাৰণ বচন সত্য হ'ব পাৰে, কিন্তু ইয়াত তেনে কোনো নিশ্চয়তা নাথাকে যে ই অপ্রত্যাক্ষিত দৃষ্টান্তৰ 'চক্রক দোষ'ৰে দুষিত। ই কেৱল এক চক্রক যুকিত, যিহেতু ইয়াৰ সিদান্তটো সাধ্য আশ্রয় বচনত নিহিত থকাৰ স্বত্তেও, যাৰ বেধতা প্রমাণিত নহয়। নিগমন অনুমানৰ সাধ্য আস্রয় বচনৰ বৈধতা প্রমাণ কৰিবলৈ আগমন অনুমানৰ সহায় ল'বলগীয়া হয়। কিন্তু আগমন অনুমান আকৌ নিজেই অনিশ্চিত স্বভাৱৰ, কাৰণ, ইও অনিশ্চিতভাৱেই জ্ঞাতৰ পৰা অজ্ঞাতলৈ অগ্রসৰ হয়। অপূর্ণ গণনাভিত্তিক আগমণৰ পৰা সত্য আগমনক পৃথক কৰাৰ উদ্দেশ্যে এই কথা আহুলিয়াব পাৰি যে প্রথমটো অর্থাৎ প্রকৃত বা সত্য আগমন এক কার্য-কাৰণ সম্পর্কৰ ওপৰত প্রতিষ্ঠিত, যাক কোৱা হয় অপৰিবর্ত্তনীয় বা নিয়ত সমন্ব নাইবা ব্যাপ্তি। সেয়ে, ব্যপ্তি হৈছে সকলো অনুমানৰে স্নায়ু। কিন্তু চার্বাক সকলে সহঃ সম্বন্ধৰ এই সার্বিক আৰু নিয়ত সম্পর্কক প্রত্যাহ্বান জনাইছে আৰু ইয়াক কেৱল এক সাধাৰণ অনুমান হিচাপেহে মানি লৈছে। আনক বুজাবলৈ নৈয়ায়িক সকলে তলত দেখুওৱাৰ দৰে পাঁচটা অৱয়ৱযুক্ত এক অনুমান (পৰার্থানুযায়ী)ক বিস্বাস কৰে ঃ

১। পর্বতত জুই আছে

২। কাৰৱণ, পর্বত ধোৱাযুক্ত

৩। য'তে ধোৱা থাকে, ত'তে জুই থাকে

৪। পর্বতত ধোৱা আছে

৫। ∴ পর্বতত জুই আছে।

অনুমান কৰিবৰ বাবে প্রথম তিনিটা নাইবা শেষৰ তিনিটা শাৰীয়েই যথেষ্ঠ। অনুমান নির্ভৰ কৰে হেতুপদ আৰু সাধ্যপদৰ মাজত থকা সার্বিক সহসম্বন্ধ বা ব্যাপ্তিৰ ওপৰত। হেতুপদ, অর্থাৎ ধোঁৱা, এক চিহ্ন বা সংকেত (লিংগ), যিয়ে নির্দেশ কৰে সাধ্যপদ (অর্থাৎ, জুই)ৰ অস্তিত্বক। ই পক্ষ পদ নাইবা অনুমানটোৰে উদ্দেশ্য পদ (যেনে ঃ পাহাৰ)ত উপস্থিত থাকিবই লাগিব। হেতুপদটো সাধ্যপদৰ দ্বাৰা নিয়তভাবে সাহচর্য্য হ'বই লাগিব। হেতু পদ আৰৱু সাধ্যপদৰৰ মাজৰ নিয়ত সম্বন্ধক কোৱা হয় ব্যাপ্তি। ই হ'বই লাগিব। ই কোনো চর্ত নাইবা 'উপাধি' ৰ দ্বাৰা বাধাপ্রাপ্ত হ'বই নোৱাৰে। ব্যপ্তিক প্রত্যক্ষ কৰিব নোৱাৰি, সি বাহ্যিকেই হওক নাইবা আভ্যন্তৰীণেই হওঁক। যেতিয়া কোনো বাহ্যিক বস্তুৰ সৈতে ইন্দ্রিয় সংবেদন ঘটে, তেতিয়া, তাক বাহ্যিক প্রত্যক্ষ বোলা হয়। ইয়াত ভূত, বর্ত্তমান আৰু ভৱিষ্যতৰ সকলো ব্যক্তিৰ সৈতে ইন্দ্রিয়সমূহৰ কোনো ধৰণৰ অর্ন্তসম্বন্ধ নাথাকে। ব্যপ্তি হৈছে সাধ্যপদৰ সকলো ক্ষেত্রৰ সৈতে হেতুপদৰ সকলো ক্ষেত্রৰে এক নিয়ত সহচর্য্য সম্বন্ধ। কিন্তু হেতুপদ আৰু সাধ্যপদৰ সকলো দৃষ্টান্তকে বাহ্যিক ইন্দ্রিয় সমূহৰ পৰা স্বতন্ত্র নহয়। ইয়াক কেৱল বাহ্যিক প্রত্যক্ষৰ দ্বাৰা সংগ্রহ কৰা তথ্যৰৰ দ্বাৰাহে ব্যাখ্যা কৰিব পৰা যায়। ব্যপ্তি 'ধোৱা' আৰু 'জুই' - এই দুটা শ্রেণীৰ মাজৰ নিয়ত সহচর্য্য সমন্ধৰ জ্ঞান প্রত্যক্ষৰ দ্বাৰা ব্যপ্তিক জনা যায়, কিন্তু সিহঁতৰ শ্রেণী বৈশিষ্ট্যসমূহৰ মাজৰ নিয়ত সহচর্য্য

সম্বন্ধ স্থাপন কৰিব নোৱাৰে। আনকি, ব্যপ্তিক অনুমানৰ দ্বাৰাও জানিব নোৱাৰি, যিহেতু ই অসীম পশ্চাদ গতিলৈ যায়। এটা ব্যাপ্তিক অনুমানৰ দ্বাৰ জানিব পাৰি, যি আকৌ আন এটা ব্যপ্তিৰ ওপৰত নির্ভৰশীল। সেই ব্যপ্তিক আকৌ আন এটা অনুমানৰ দ্বাৰা জানিব পৰা যায় আৰু এনেদৰেই ই অসীমতালৈ অগ্রসৰ হৈ পৰে আৰু ফলত এইদৰে পিছুৱাই গৈ গৈ 'অনাৱস্থাদোষত পৰিণত হয়। ব্যপ্তি সম্বন্ধৰ জ্ঞান 'শব্দ'ৰ দ্বাৰাও পাব নোৱাৰি, কিয়নো ইও অনুমানৰ মাজতে নিহিত থাকে ই নাথাকে, তেন্তে ই কোনো বিশ্বাসযোগ্য ব্যক্তিৰ বাক্যৰ ওপৰত নির্ভৰ কৰিব। শব্দ বা আপ্তবাক্যবোৰ তেওঁলোকৰ বাণীবোৰৰ অর্থ। সেয়ে, ব্যাপ্তিক শব্দ বা আপ্তবাক্যৰ দ্বাৰাও জানিব পৰা নাযায়, যি অন্য এক সার্বিক সাহচর্য সম্বন্ধৰ জ্ঞানৰ ওপৰত নির্ভৰশীল। ইয়াত যুক্তিৰ এক চক্র মিলিত হৈ থাকে। কোনো এজন ব্যক্তিৰ বাক্য অতীত, বর্তমান আৰু ভৱিষ্যৎৰ সকলো সময়তে বিশ্বাসযোগ্য হয় নে নহয়, তাক প্রত্যক্ষ কৰিব নোৱাৰি, অনুমানহে মাত্র কৰিব পাৰি। অনুমান যিহেতু নিশ্চিত স্বভাৱৰ নহয়, সেয়ে অনুমানৰ ওপৰত নির্ভৰ কৰি পোৱা শ্বদ জ্ঞানো নিশ্চিত স্বভাৱৰ নহয়। অর্থাৎ শব্দয়ো ব্যপ্তিসম্বন্ধৰ নিশ্চিত জ্ঞান প্রদান কৰিব নোৱাৰে। আনকি ব্যাপ্তিক 'উপমান'ৰ দ্বাৰাও জানিব নোৱাৰি, কিয়নো ই শব্দ আৰু তাৰ দ্বাৰা সূচোৱা বস্তু নাইবা ব্যক্তিৰ মাজৰ সার্বিক সম্বন্ধৰ ওপৰত নির্ভৰ কৰে। উপমান হৈছে এটা বস্তু (যেনে গমব)ৰ জ্ঞান, যাক নির্দেশ কৰা হয় এজন বন সংৰক্ষকৰ বক্তব্য (যেনে গবয় গৰুৰ নিচিনা) ৰ দ্বাৰা। সেয়ে, ই নির্ভৰ কৰে শব্দ আৰু ইয়াৰ অর্থৰ মাজৰ নিয়ত সাহচর্য্য সম্বন্ধৰ ওপৰত। সেয়ে, ব্যপ্তিক উপমানৰ দ্বাৰাও জানিব নোৱাৰি। মুঠতে ইয়াক প্রত্যক্ষ, অনুমান, শব্দ আৰু উপমানৰ দ্বাৰ জানিব নোৱাৰি। অনুমান সম্ভৱ নহয়, যিহেতু ব্যপ্তি, যি ইয়াৰ মূল ভিত্তি, তাক জানিব নোৱাৰি।

ব্যাপ্তি হৈছে সকলো চর্ত বা 'উপাধি'ৰ পৰা মুক্ত ব্যাপ্ত আৰু ব্যাপকৰ মাজৰ নিয়ত সাহচর্য্য বা সার্বিক সম্বন্ধ। চর্ত হৈছে সি, যিয়ে ব্যাপ্যৰ লগত নিয়ত ভাৱে সংগত হৈ নাথাকে, কিন্তু ব্যাপকৰ সৈতে নিয়ত সম্বন্ধযুক্ত হৈ থাকে। সকলো চর্তৰ অনুপস্থিতি, যিয়ে অনুমানক বিনষ্ট কৰে, তাক কেতিয়াও জানিব পৰা নাযায়। সকলো চর্ত (উপাধি)ক প্রত্যক্ষ কৰিব নোৱাৰি। সকলো চর্তৰ অনুপস্থিতিক অ-প্রত্যক্ষৰ দ্বাৰা জানিব নোৱাৰি যদিহে সিহঁতক অনুমান, শব্দ নাইবা উপমানৰ দ্বাৰ জানিব পৰা যায়, তেন্তে একে জটিলতাই দেকা দিব। আগলৈ, এটা চর্তৰ জ্ঞানে ইয়াৰ অনুপস্থিতিৰ জ্ঞানতকৈ অধিক গুৰুত্বপূর্ণ হৈ পৰিবই। হেতুপদ আৰু সাধ্য পদৰ মাজৰ নিয়ত সাহচর্য সম্বন্ধৰ জ্ঞান নির্ভৰ কৰে চর্তবোৰৰ অনুপস্থিতিৰ জ্জ্বানৰ ওপৰত। এইদৰেই ইয়াত এক বৃত্তাকাৰ ৰূপত যুক্তিৰ উদ্ভৱ হয়। অনুমানৰ ভিত্তি, অর্থাৎ, ব্যাপ্তিক কেতিয়াও জানিব পৰা নাযায়। সেয়ে অনুমান সম্ভৱ নহয়।

ব্যাপ্তি একৰূপ আৰু অ-বিৰোধী প্রত্যক্ষৰ ওপৰত নির্ভৰশীল বুলি কোৱা হয়। ই হৈছে একপ্রকাৰৰ গণনামূলক আগমন, যি অপূর্ণ গণনাৰ ওপৰত নির্ভৰশীল। অসংখ্য নির্দ্দিষ্ট মুহূর্ততত ব্যাপ্য (যেনে- ধোৱা) আৰু ব্যাপক (যেনে জুই)ৰ সাহচর্য্য সম্পর্কৰ নিৰীক্ষণৰ ওপৰত ই নির্ভৰশীল। কিন্তু, যদিও অতীতত অসংখ্য নির্দ্দিষ্ট মুহূর্ত্তত সিঙঁত ইটোৰ লগত সিটো সংলগ্ন

হৈ থাকে, তথাপিও ভবিষ্যতে সিহঁত ইটোৰ লগত সিটো সংলগ্ন হৈ নাথাকিও পাৰে। ইহঁতৰ মাজত নিয়ত সাহচর্য্য সম্বন্ধ ভৱিষ্যতে নিৰীক্ষণ কৰিব পাৰিলে, ই হয়তো ব্যতিক্রম হ'ব। কোনো ধৰণৰ অনিবার্য্য সম্পর্ক ইহঁতৰ মাজত স্থাপন কৰিব নোৱাৰি। ধোৱা আৰু জুইৰ মাজত থকা নিয়ত সাহচর্য্য সম্বন্ধটো সকলো সময়ত, সকলো স্থানত আৰু সকলো পাৰিপার্শ্বিক অৱস্থাত কেতিয়াও জানিব পৰা নাযায়। সমগ্র জগতত সকলো স্থান আৰু সকলো সময়তে যদি ধোঁৱা আৰু জুইৰ সকলো দৃষ্টান্তক প্রত্যক্ষ কৰা নহয়, তেতিয়া এই সন্দেহে দেখা দিব যে জুইৰ অবিহনেও ধোৱাৰ অস্তিত্ব থাকিব পাৰে। আনকি সিহঁতৰ উপস্থিতিক জানিব পৰা যায় সিহঁতৰ সহাৱস্থানৰ অসংখ্য দৃষ্টান্তৰ নিৰীক্ষণৰ দ্বাৰা, কিন্তু সিহঁতৰ অনুপস্থিতিক সিহঁতৰ সহাৱস্থানৰ অসংখ্য দৃষ্টান্তৰ নিৰীক্ষণৰ দ্বাৰা কেতিয়াও জানিব পৰা নাযায়। এই কথা নিৰীক্ষণ কৰাটো অসম্ভৱ যে জুইৰ অনুপস্থিতিৰ সকলো ক্ষেত্রই ধোঁৱাৰ অনুপস্থিতিৰ ক্ষেত্রকো নিৰ্দ্দেশ কৰিব। জগতত জুইৰ বাহিৰে সকলো বস্তুৱেই অ-জলন্ত। সকলো অ-জলন্ত বস্তুত ধোঁৱাৰ অ-অস্তিত্বক কেতিয়াও প্রত্যক্ষ কৰিব নোৱাৰি। এইদৰেই সাধ্য পদৰ সৈতে পক্ষপদৰ সাধিক সাহচর্য্য সম্বন্ধক কেতিয়াও জানিব পৰা নাযায়, যিহেতু ভূত বর্তমান ভবিষ্যতত সমগ্র জগতত সিহঁতৰ উপস্থিতি আৰু অনুপস্থিতিক কেতিয়া নিৰিক্ষণ কৰিব নোৱাৰি। সিহঁতৰ শ্রেণী বৈশিষ্ট্যৰ দ্বাৰাও সিহঁতৰ মাজৰ সার্বিক সাহচার্য সম্বন্ধক জানিব নোৱাৰি, কাৰণ ইয়াত কোনো স্রেণী বৈশিষ্ট্য নাইবা সার্বিকতা নাথাকে। সেয়ে, ব্যাপ্তি যি অনুমানৰ এক ভিত্তি, তাক কেতিয়াও জানিব নোৱাৰি। বিভিন্ন সময়, স্থান আৰু অৱস্থাজনিত অসীম চাৰিত্রিক বৈশিষ্ট্যৰ সৈতে ব্যাপ্য আৰু ব্যাপকৰ সকলো বিশেষ দৃষ্টান্তৰ মাজতো ব্যাপ্তি অস্তিত্বশীল হ'ব নোৱাৰে। ব্যাপ্তি অসিত্তত্বশীলো নহয় নাইবা তাক জানিবও নোৱাৰি। সেইবাবে, অনুমান সম্ভৱ নহয়। ই কেতিয়াও বৈধ হ'ব নোৱাৰে।

চার্বাকসকলে কার্যকাৰণতা আৰু ইয়াৰ সার্বিককতাক বিস্বাস নকৰে। তেওঁলোকৰ মতে কার্য্য আৰু কাৰণৰ মাজত কোনো অনিবার্য সম্পর্ক নাথাকে। এটা পূর্ববর্তী আৰু এটা অনুবর্তীৰ মাজত কেৱল আকস্মিক সংযোগহে থাকে। এই দুই ঘটনা পৰিলক্ষিত হয় আৰু সেয়ে ই আমাৰ মনত আসাৰ উদ্ভৱ কৰে যে সিহঁত সদায় একেলগেই আহে। কিন্তু সিহঁতৰ সহ উপস্থিতিৰ বিষয়ে কোনো নিশ্চয়তা নাথাকে। এটা পূর্ববর্তী আৰু এটা অনুবর্তীৰ আকস্মিক সংযোগে ব্যাপ্তিক নিশ্চিত কৰিব নোৱাৰে, যি অনুমানৰ মূল ভিত্তি।

প্রত্যক্ষই হৈছে বৈধ জ্ঞান লাভৰ একমাত্র উপায়। যিবোৰ বস্তুক প্রত্যক্ষ কৰিব পাৰি, তাৰেই অস্তিত্ব আছে। অ-প্রত্যশিত কোনো উপাদানৰেই অস্তিত্ব নাই। যদিহে অ-প্রত্যক্ষিত বস্তুবোৰক অস্তিত্বশীল বুলি ধৰা হয়, তেতিয়া আনকি কাল্পনিক বস্তুবোৰো অস্তিত্ব থাকিব আৰু তেতিয়া দৰিদ্র লোকসকলে কাল্পনিক সম্পদেৰে তেওঁলোকৰ দাৰিদ্রতা নিবাৰণ কৰিব পাৰিব, ভৃওসকলে নিজকে ধনী হোৱাৰ কল্পনাৰে মালিক হ'ব পাৰিব আৰু সকলোৱে কাল্পনিক বস্তুৰ দ্বাৰাই নিজস্ব ইচ্ছা পূর্ণ কৰিব পাৰিব। প্রত্যক্ষ কৰিব পৰা বস্তু আৰু কাল্পনিক বস্তুৰ মাজৰ পার্থক্যও নাইকীয়া হৈ পৰিব। সেয়ে, ব্যৱহাৰিক জীৱনো ধ্বংস হৈ পৰিব, যি প্রত্যক্ষিত বস্তু আৰু কাল্পনিক বস্তুৰ মাজৰ পার্থক্য ওপৰত নির্ভৰশীল। সেয়েহে অ-প্রত্যশিত বস্তুৰ কোনো

অস্তিত্ব নাথাকে। প্রত্যক্ষিত জগত বা ইন্দ্রিয়গ্রাহ্য জগতখন ইন্দ্রি.গ্রাহ্য বস্তু আৰু গুণাৱলী হিচাপে অস্তিত্বশীল।

কিন্তু সমালোচকসকলে যুক্তি দর্শাইছে যে, প্রত্যক্ষৰ বৈধতা স্বীকাৰ কৰাটো, আৰু একেটা সময়ত আৰু একে দৃষ্টিকোণৰ পৰা অনুমানক অস্বকীৰ কৰাটো হৈছে এক চিন্তাবিহীন স্বতঃ বিৰোধ। চার্বাকৰ ৰুক্ষ অৱস্থিতিক ভাৰতীয় দর্শনৰ সকলো সম্প্রদায়ে তীব্রভাৱে সমালোচনা কৰিছে, যিবোৰৰ সকলোৱেই কমেও প্রত্যক্ষ আৰু অনুমানক মানি চলিছে। অভিজ্ঞতালব্দ দৃষ্টিকোনৰ ফালৰ পৰা অনুমানৰ বৈধতা অস্বীকাৰ কৰাটো হৈছে চিন্তা আৰু আলোচনা কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰা। সকলো চিন্তা, সকলো আলোচনা, সকলো মতবাদ, সকলো স্বীকাৰকৰণ আৰু অস্বীকাৰকৰণ, সকলো সত্য-প্রমাণ আৰু অসত্য প্রমাণ সম্ভৱ হয় কেৱল অনুমানৰ দ্বাৰা। চার্বাকৰ মত, অর্থাৎ প্রত্যক্ষ বৈধ আৰু অনুমান অবৈধ, ইও নিজে এক অনুমানৰেই ফল। চিন্তা আৰু ধাৰণাসমূহ পার্থিব বস্তু নহয়, ইয়াক কেতিয়াও প্রত্যক্ষ কৰিব নোৱাৰি, ইয়াক কেৱল অনুমানহে কৰিব পাৰি। সেয়ে, আপুনা-আপুনি মিছা প্রমাণিত হোৱা চার্বাকৰ অৱস্থিতিক কোৱা হয় সম্পূর্ণ অন্তঃসাৰশূন্য আৰু দর্শনৰ কোনো সম্পৰদায়েই নহয়। প্রত্যক্ষ নিজেও প্রায়ে অসত্য হোৱা দেকায়, যাক চার্বাকসকলে বৈধ ৰূপে গ্রহণ কৰিছে। আমি পৃথিৱীখনক চেপেটা দেখা পাওঁ, কিন্তু প্রকৃততে ইয়াৰ আকৃতি গোলাকাৰ। আমি পৃথিৱীখনক স্থিৰ হিচাপে প্রত্যক্ষ কৰোঁ, কিন্তু ই সূর্য্যৰ চাৰিওফালে ঘূৰি থাকে। আমি সূর্যটোক সৰু দেখা পাওঁ, কিন্তু ই পৃথিৱীতকৈ বহু গুণে ডাঙৰ। এনে দৰণৰ প্রত্যক্ষলব্ধ জ্ঞান অনুমানৰ দ্বাৰা বিৰোধাত্মক হৈ পৰে। ইয়াৰোপৰি, কেৱল সংবদেনৰ অর্থত বিসুদ্ধ প্রত্যক্ষকো জ্ঞানৰ এক উপায় হিচাপে গ্রহণ কৰিব নোৱাৰি, যদিহে দাৰণা নাইবা চিন্তাসমূহক শৃংখলাবদ্ধ কৰা নহয় আৰু অভিজ্ঞতালব্ধ উপাওসমূহক অর্ত আৰু তাৎপর্য প্রদান কৰা নহয়।

৫.৫ বেদৰ প্রামাণ্যতাৰ অগ্রাহ্যকৰণ

চার্বাকসকলে বেদৰ বৈধতাক অস্বীকাৰ কৰিছে, কিয়নো ই মিথ্যা, বিৰোধীতা আৰু স্বতঃসিদ্ধৰ দ্বাৰা বিনষ্ট হৈছে। ই বৈধ জ্ঞানৰ উপায় হিচাপে প্রমাণিত হ'বলৈ অসামার্থ্য। ই মিথ্যা, কাৰণ ইয়াৰ দ্বাৰা যিবোৰ তথ্য বা বক্তব্য আগবঢ়োৱা হয়, সেইবোৰ অসত্য। ই বিৰোধাত্মক, কাৰণ ই বক্তব্য আগবঢ়ায়, যিবোৰ এটা আনটোৰ বিৰোধী। ই স্বতঃ সত্য, কাৰণ ই একেটা বক্তব্য বহুবাৰ পুনৰাবৃত্তি কৰে। বৈদিক শব্দ বা আপ্তবাক্যসমূহে সদৰী কৰে যে "যিয়ে পুত্র লাভৰ আকাংক্ষা কৰে, তেওঁ পুত্রী বলি দিব লাগিব।" কিন্তু আমি বাস্তৱত দেখা পাওঁ যে, সেই বলি বিধান কৰাৰ পাছতো কিন্তু পুত্র জন্ম নহয়। এই আপ্তবাক্য অসত্য। সেয়ে, জ্ঞানৰ উপায় হিচাপে বেদসমূহৰ কোনো বৈধত্য নাথাকে। চাৰি বেদ হৈছে ঠগ, প্রবঞ্চক আৰু দস্যুবোৰৰ সৃষ্টি। ইয়াৰ আদেশ বা নির্দেশসমূহ অর্থহীন অবোধ্য ভাষা। বেদৰ দ্বাৰা উপভোগ কৰা ধর্মীয় ৰীতি-নীতি আৰু অনুষ্ঠানসমূহ হৈছে ধুর্ত্ত ব্রাহ্মণসকলৰ সৃষ্টি, যিসকলে নিজৰ জীৱিকা নির্বাহৰ বাবে আন

জাতিৰ লোকসকলক ঠগে। ই বুদ্ধিমত্তাৰহিত আৰু সিহঁতে সৎ উপায়েৰে সিহঁতৰ জীৱিকা উপার্জন নকৰে। বেদসমূহ হৈছে কেৱল প্ৰৱঞ্চকসকলৰ বিক্ষিপ্ত পৰিকল্পনা। তেওঁলোকৰ দ্বাৰা উদ্‌যাপন কৰা ধৰ্মীয় ৰীতি-নীতিসমূহক তেওঁলোকৰ জীৱিকা নির্বাহৰ উপায় হিচাপে পৰিগণিত কৰাত প্ৰয়াস কৰে। ধৰ্ম হৈছে পুৰোহিত চতুৰালি। যদি এজন পশুতুল্য মানুহে উৰ্চগাৰ নামত হত্যা কৰি স্বৰ্গলৈ গতি কৰিব পাৰে, তেন্তে কিয় এজন মানুহে তেওঁৰ নিজৰ পিতৃক বলিদান নিদিয়ে? যদিহে শ্ৰাদ্ধ-ক্ৰিয়াত আগবঢ়োৱা খাদ্যই পৰলোকগামী আত্মাৰ ক্ষুদ্ধা পৰিতৃপ্ত কৰে, তেন্তে ভ্ৰমণত যোৱা ভ্ৰমণকাৰীসকলক খাদ্যৰ যোগান ধৰাৰ কি প্ৰয়োজন আছে। তেওঁলোকৰ বোক ঘৰতে আগবঢ়োৱা খাদ্যৰেই নিবাৰণ হ'ব পাৰে। যদিহে, শৰীৰৰ পৰা ওলোৱা আত্মাই বেলেগ জগতলৈ যায়, তেন্তে কিয় ভালপোৱাজনৰ বাবে সি আকৌ এই জগতলৈ উবতি নাহে? যেতিয়া আমাৰ শৰীৰটো এবাৰ জ্বলি ছাই হৈ যায়, তেন্তে ই কেনেকৈ পুনৰ ঘুৰি আহিব পাৰে? আত্মা শৰীৰৰ অনুৰূপ। ধৰ্মীয় ৰীতি-নীতিসমূহ ছদ্মবেশী প্ৰৱঞ্চকসকলৰ জীৱিকা নির্বাহৰ সৃষ্টি মাথোন।

চার্বাকৰ বেদৰ কর্তৃপক্ষ বা আনুগত্য অস্বীকাৰক তলৰ ভিত্তিসমূহত সমালোচনা কৰিব পৰা যায়। বেদ নির্ভৰযোগ্য বা বিস্বাসযোগ্য, কাৰণ এইবোৰ মহান মনীষিসকলৰ দ্বাৰা সত্য ৰূপে গৃহীত, যিসকলে বৈদিক উৎসর্গমূলক কার্য্য আন্তৰিকতাৰে অনুশীলন কৰে। ফাঁকি, বিধর্মীৰ সৈতে সহযোগীতা অভ্যাস, জীৱিকাৰ ইচ্ছা আৰু সু-স্বাদু খাদ্য আৰু পানীয়ৰ বাবে অসাবধান প্ৰবণতাৰ হেতু হোৱা মিছা বিবাদৰ বাবে হেপাঁহৰ দৰে দুৰাচাৰী কাৰণবোৰৰ পৰা আঁতৰত থাকে।, যদিও সেইবোৰ ধর্মশাস্ত্র দ্বাৰা সন্মতিপ্রাপ্ত নাইবা নিষিদ্ধ। বেদসমূহ চতুৰ পুৰোহিতসকলৰ জীৱিকা নির্বাহৰ বাবে সৃষ্টি নহয়।ব্রাহ্মণসকল সকলোধৰণৰ স্ফুর্তিৰ ক্ষেত্রত অনিচ্ছুক আছিল আৰু তেওঁলোকে নিজৰ ওপৰত কঠিন ধার্মিক অনুতাপ জাপি লৈছিল, তেওঁলোক অতি উচ্চ জ্ঞানৰ অধিকাৰী হৈও আন মানুহক প্ৰৱঞ্চনা কৰিবৰ বাবে বেদসমূহ ৰচনা কৰা নাছিল। বেদসমূহক বৈধৰূপে স্বীকাৰ কৰিবই লাগিব, কাৰণ বেদসমূহক মহান মনীষিসকলে বৈধৰূপে মানি লৈছিল। চার্বাক দর্শনক কেৱল আস্তিক সম্প্রদায়ৰ দ্বাৰাই নহয় বৌদ্ধ আৰু জৈন সম্প্রদায়ৰ দ্বাৰাও বাৰুকৈ সমালোচিত হৈছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্র ঃ ৮ প্রত্যক্ষ কেইপ্রকাৰৰ?

.....

প্রঃ ৮ ব্যাপ্তি কি?

.....

প্রঃ ৯ চার্বাকই কিয় কার্য-কাৰণবাদ বিশ্বাস নকৰে?

.....

প্রঃ ১০ চার্বাকৰৰ জ্ঞানমীমাংস কি?

.....

প্র ঃ ১১ খালি ঠাই পূৰণ কৰক ঃ

(ক) অনুমানক কেৱল ..... মৰা এক জাপ বুলি কোৱা হয়।

(খ) নিগমন অনুমান ..... দোষেৰে দুষিত হয়।

(গ) ব্যাপ্তি মধ্যপদ আৰু ..... পদৰ মাজৰ সম্পর্ক।

প্র ঃ ১২ সত্য নে অসত্য লিখক

(ক) চার্বাকই বেদনৰ অনুগত্যক বিশ্বাস কৰে।

(খ) অনুমান ব্যাপ্তিৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত।

(গ) চার্বাকৰ মতে ব্যপ্তিক প্রত্যক্ষৰ দ্বাৰা জানিব নোৱাৰি।

৫.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- চার্বাক জ্ঞানমীমাংসা এক মতবাদ, যাৰ মতে 'প্রত্যক্ষ'ই হৈছে বৈধ জ্ঞান লাভৰ একমাত্র উপায়। তেওঁলোকে অনুমান আৰু শব্দ বা আপ্তবাক্যক বৈধ জ্ঞানৰ উপায় হিচাপে অস্বীকাৰ কৰিছে।
- চার্বাক ক্ষিতি, অপ, তেজ আৰু বায়ু - এই চাৰিটা উপাদানক স্বীকাৰ কৰিছে। চার্বাক দর্শনে 'ব্যোস' বা আকাশক অস্বীকাৰ কৰিছে।
- চার্বাক দর্শন লোকায়ত দর্শন হিচাপেও জনাজাত।
- ব্যপ্তি হৈছে মধ্যপদ বা সাধনা আৰু সাধ্যপদ বা 'সাধ্য'ৰ মাজত থকা এক নিয়ত সহচর্য সম্বন্ধ। ই অনুমানৰ ভিত্তি।
- চার্বাকই কার্য কাৰণবাদ আৰু ইয়াৰ সার্বিকতা বিস্বাস নকৰে। তেওঁলোকৰ মতে কার্য আৰু কাৰণৰ মাজত কোনোধৰণৰৰ অনিবার্য সম্বন্ধ নাথাকে।
- চার্বাকই বেদৰ প্রামাণ্যতাক বিশ্বাস নকৰে.
- চার্বাকক ভাৰতীয় দর্শনৰ অন্তর্গত নাস্তিক সম্প্রদায়ৰ শ্রেণীত ধৰা হৈছে। ইয়াক হিন্দু পৰম্পৰাত এক নাস্তিক সম্প্রদায়ৰ উদাহৰণ হিচাপে ধৰা যায়।
- চার্বাকৰ মতে কোনো ঈশ্বৰ নাই, কোনো পুর্নজনম, কোনো কর্ম, কোনা পুৰস্কাৰ, কোনো পাপ-পূর্ণ নাথাকে।
- 'খোৱা, পিয়া আৰু স্ফুর্ত্তি কৰা' ই হৈছে বিশ্বাসী।

৫.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

উ ঃ ১ 'চার্বাক' শব্দৰ ব্যুৎপত্তিগত অর্থ হৈছে 'সুমধুৰ বাক'।

উ ঃ ২ চার্বাক দর্শনৰ দ্বাৰা স্বীকৃত চাৰিটা উপাদান হৈছে ক্ষিতি, অপ, তেজ আৰু বায়ু।

উ ঃ ৩ আকস্মিকতাবাদৰ মতে কার্যসমূহ নির্দিষ্ট কাৰণৰ ওপৰত নির্ভৰ নকৰাকৈয়ে যিকোনো সময়ত উৎপন্ন হয়। এটা কার্য কোনো কাৰণৰ ওপৰত নির্ভৰশীল নহয়, কিন্তু ই হঠাৎ আৱির্ভাৱ হয়। আকস্মিকতাবাদ এটা ঘটনাৰ নিৰবিচ্ছিন্ন উৎপাদনত বিশ্বাসী। ইয়াৰ যিকোনো অ-অস্তিত্বশীল পূর্ববতী আৰু অস্তিত্বশীল অনুবর্তী থাকে।

উঃ ৪ প্রকৃতিবাদে বিভিন্ন বস্তুত নিহিত থকা প্রাকৃতিক বা স্বাভাৱিক শক্তিক বুজায়। জুইৰ

এক প্রাকৃতিক দহন শক্তি আছে। পানীৰ তললৈ বৈ যোৱাৰ এক স্বাভাৱিক শক্তি আছে। প্রকৃতিবাদে মত প্রকাশ কৰে যে সকলো কার্য সিহঁতৰ স্বভাৱৰ দ্বাৰাই উৎপন্ন হয়, আৰু সেইবোৰ ইচ্ছাকৃত ভাৱে সৃষ্টি হ'ব নোৱাৰে। কাঁইটৰ ধাৰ, আৰু পশু-পক্ষীৰ ভিন্ন বৰণ সিহঁতৰ প্রকৃতিগত স্বৰাৱৰৰ বাবেই হয়।

উঃ ৫ (ক) প্রতক্ষ্য

(খ) লোকায়ত

(গ) মধুৰ

উ ঃ ৬ (ক) অসত্য

(খ) সত্য

(গ) অসত্য

উঃ ৭ প্রত্যক্ষ দুই প্রকাৰৰ - বাহিক্য প্রত্যক্ষ আৰু আভ্যন্তৰীণ প্রত্যক্ষ।

উঃ ৮ ব্যাপ্তি হৈছে মধ্যপদ আৰু সাধ্যপদৰ মাজত থকা নিয়ত সাহচর্য সম্বন্ধ। ই সকলো অনুমানৰেই ভিত্তি।

উঃ ৯ চার্বাকই কার্য কাৰণবাদ আৰু ইয়াৰ সার্বিকতাক বিশ্বাস নকৰে। তেওঁলোকৰ কোনো ধৰণৰ অনিবার্য সম্বন্ধ নাথাকে। ইয়াত এটা পূর্বৱর্তী আৰু এটা অনুবর্তীৰ মাজত কেৱল আকস্মিক সংযোগহে থাকে। এই দুটা ঘটনাক একেলগে অসংখ্য ক্ষেত্রত দেখা পোৱা যায়; এক আসাৰ উৎপন্ন কৰে যে, সিহঁত সদায় একেলগেই গতি কৰে। কিন্তু সিঙঁতৰ সহ-উপস্থিতিৰ বিষয়ে কোনো নিশ্চয়তা নাথাকে।

উঃ ১০ চার্বাক জ্ঞান-মীমাংসা হৈছে এক মতবাদ যি মতবাদ অনুসৰি প্রত্যক্ষই হৈছে যথার্থ জ্ঞান লাভৰ একমাত্র উপায়। চার্বাক জ্ঞান মীমাংসা নেতিবাচকৰ এক শৃংখলাৰে গঠিত। তেওঁলোকে অনুমান আৰু শব্দ বা আপ্তবাক্যক যথার্থ জ্ঞানার্জনৰ উপায় হিচাপে অস্বীকাৰ কৰিছে।

উঃ ১১ (ক) এন্ধাৰ

(খ) চক্রক-দোষ

(গ) সাধ্য পদ

উঃ ১২ (ক) অসত্য

(খ) সত্য

(গ) সত্য

৫.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

প্রঃ ১ বস্তুধর্মী প্রশ্ন

(ক) 'চার্বাক দর্শন'ৰ আন এটা নাম কি?

(খ) কোনটো মতবাদৰ মতে 'খোৱা, পিন্ধা আৰু স্ফুর্তি কৰা' ই নীতিবিজ্ঞান।

(গ) চার্বাকই বেদৰ প্রামাণ্য স্বীকাৰ কৰিছেনে?

প্রঃ ২ চমু প্রশ্ন (১০০-১৫০ টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

(ক) শব্দ বা আপ্ত বাক্য কি?

(খ) 'পৰাৰর্থনুমান' বুলিলে কি বুজে?

(গ) 'ব্যাপ্তি' কি?

প্রঃ ৩ ৰচনাধর্মী প্রশ্ন (৩০০-৫০০ টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

(ক) চার্বাকই বেদৰ প্রামাণ্য বিশ্বাস কৰা নাই কিয়? কাৰণ দর্শোৱা।

(খ) চার্বাকই কিয় অনুমানক যথার্থ জ্ঞানাজর্নৰ উপায় হিচাপে অস্বীকাৰ কৰিছে।

(গ) কার্য কাৰণবাদৰ ক্ষেত্রত চার্বাকসকলৰ মতামত আলোচনা কৰক।

(ঘ) চার্বাক সকলৰ জ্ঞান মীমাংসা আলোচনা কৰক।